

Oponentský posudok habilitačnej práce

RNDr. Peter Mederly, PhD.

Environmentálna politika – vybrané prístupy a metódy uplatňovania na rôznych úrovniach

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Fakulta prírodných vied

1. Aktuálnosť a náročnosť témy

Environmentálna politika je v posledných desaťročiach jednou z najprudšie sa rozvíjajúcich celosvetových politík. Hlavnou paradigmou tejto politiky je trvalo-udržateľný rozvoj, ktorý od svojho celosvetového uznania na Summit v Rio de Janeiro v r. 1992 sa stal kritériom pre posudzovanie kvality života ľudí a pre udržanie rovnováhy medzi hospodárskym rozvojom a kvalitou životného prostredia. Počas svojho vývoja koncepcia trvalo udržateľného rozvoja bola rozoberaná a definovaná po obsahovej aj formálnej stránke na nespočetnom množstve vedeckých, ekonomických, politických, ale aj popularizačných fórach, ako aj v množstve publikácií.

Takmer neprehľadné množstvo publikácií spôsobilo aj určitú devalváciu pojmov z tejto oblasti, čo viedlo od povrchnej interpretácii až ku účelovým a nesprávnym záverom. Pojem trvalo udržateľný rozvoj sa stal heslom a kľúčom programov a projektov, nevyhnutnou súčasťou politických deklarácií. Vedecká podstata koncepcie sa však často stráca, hĺbková konfrontácia podstaty trvalo udržateľného rozvoja – ponuky prírodných podmienok s ich optimálnym využívaním – je menej častá, pretože je omnoho náročnejšia, ako produkcia slohových prác o ideách trvalo udržateľného rozvoja.

Praktická aplikácia environmentálnej politiky v rámci trvalo-udržateľného rozvoja sa tak isto hodnotí veľmi rôznorodým spôsobom. Na jednej strane sú názory, že sa nedosiahol v tomto smere žiaden pokrok, na opačnej strane je byrokraticko-inštitucionálny prístup, kde sa každý čin v prospech životného prostredia považuje za pokrok smerom k trvalo udržateľnému rozvoju.

Predkladaná práca - jej teoretická časť, ako aj súbor priložených publikovaných prác - sa dotýka vyššie uvedených problémov environmentálnej politiky a trvalo udržateľného rozvoja. Preto 'tému práce treba považovať za trvale aktuálnu a spôsob podania problematiky za veľmi náročnú.

2. Rozbor problematiky

Rozboru problematiky sa autor venuje v kapitolách I., II., a III.

Bez akýchkoľvek diskusií možno konštatovať, že environmentálnej politiky a osobitne jej kľúčovej témy - trvalo udržateľného rozvoja – sa dotýka neobyčajne veľké množstvo literatúry, vrátane prác teoretického charakteru. Mnohé práce pochádzajú často od autorov-neenvironmentalistov, problematiku rozoberajú len na základe prehodnocovania iných teoretických prác, najrôznejších rešeršných prác, niekedy len pojmového aparátu. Často majú charakter literárnych pokusov o čo najvhodnejšiu formuláciu niektorých definícií, bez vlastných skúseností s konkrétnymi projektami. Práce tohto charakteru sa menia v rýchлом časovom slede, podliehajú módnym vlnám, main-streamovým aspektom.

Problémy možno identifikovať aj s konkrétnejšími environmentálno-politickými koncepciami, niektoré sa nenaplnili ani v čase, ani vecne a už nastupujú nové. Príkladom sú aj autorom rozoberané koncepcie Miléniových cieľov a následných Cieľov trvalo-udržateľného rozvoja, environmentálnych výhľadov (environmental outlook) z roku 2008, stanovených do roku 2030, ktoré sa však už v r. 2012 revidovali a definovali až do roku 2050, Rio Deklarácie a Earth Charter, Our Common Future, AGENDA 21 a AGENDA 2030, výsledky Rio+10 a Rio+20 ap.. Pri hodnoteniach týchto cieľov však vždy narazíme na nesplnené úlohy. Zo všetkých týchto dôvodov možno považovať o tom, nakoľko je vhodné a potrebné podrobné sledovanie všetkej tej literatúry z hľadiska ich reálneho vplyvu na implementáciu princípov trvalo udržateľného rozvoja.

Autor v kapitolách I. a II. rozoberá všetky tieto aspekty. Uvádza koncepcie, definície, princípy a kriticky ich komentuje. Problémy implementácie environmentálnej politiky autor rozoberá veľmi fundovane, uplatňuje pritom svoj názorový postup, teda nie je to len prostý súhrn názorov iných autorov. Okrem toho, že dokumentuje veľmi dobrý prehľad v teoretickej literatúre, jadrovú časť práce venuje metódam uplatnenia princípov environmentálnej politiky cestou konkrétnych nástrojov. Preto aj teoretickú časť práce možno považovať za hodnovernú, autentickú. Hodnotím ju veľmi kladne.

K tejto časti mám nasledovné otázky a pripomienky:

- *Aký je názor autora na plnenie a formuláciu cieľov v rôznych, ale podobných dokumentoch, napr. MGG/SDGs, Rio Deklarácie/Earth Charter, AGENDA*

21/AGENDA 2030, v čom vidí rozhodujúce rozdiely a ako prispievajú tieto dokumenty ku naplneniu princípov TUR.

- Aký je názor autora na členenie politiky životného prostredia na uvedených 15 sektorov, ako vidí napr. vzťah sektorov I. (ŽP, jeho tvorba a ochrana), III., V.
- Tvrdenie, že „Základy životného prostredia boli položené prijatím Zákona o životnom prostredí č. 17/1992 Zb., ...“ je možné prijať len s výhradami. Výrazne dôležitejšie boli v rokoch 1990 – 1992 procesy ešte pred odsúhlasením tohto zákona (napr. aj autorom spomínané vytvorenie SKŽP, zákonné stanovenie jej kompetencií, vytvorenie samostatnej štátnej správy ŽP, príslušné zákony a novely zákonov). Zákon č. 17/1992 Zb. viac-menej len dobiehal a zhrnul určité zásady, definuje niektoré pojmy, teda má najmä deklaratívny charakter. Išiel paralelne s ostatnými právnymi normami, na exekutívu mal a aj doteraz má len menší vplyv.

Kapitola III. sa venuje rozboru teoreticko-metodických otázok (prístupov) uplatnenia vybraných princípov environmentálnej politiky. Kapitola III.1. je však vlastne pokračovaním kapitol I. a II., rozoberá teoretické princípy (trvalo?)-udržateľného rozvoja. Ďalšie subkapitoly III.2, 3 a 4 sa už venujú tým nástrojom uplatnenia environmentálnej politiky, ktoré sa dotýkajú priestorových aspektov životného prostredia - nástrojom priestorového plánovania – strategickému plánovaniu a SEA, krajinnému plánovaniu a ekosystémovým službám.

K tejto časti mám nasledovné otázky a pripomienky:

- Ako autor rozlišuje pojmy trvalo-udržateľný rozvoj (kapitoly I., II.), udržateľný rozvoj a udržateľný rozvoj územia. Kapitola III.1 sa nazýva „Udržateľný rozvoj územia“, ale obsah sa netýka „územia“.
- Regionálny rozvoj nebol v gescii MŽP. V gescii MŽP bolo do zmeny vlády v roku 2002 územné plánovanie, z hľadiska strategického plánovania dokument „Konceptia územného rozvoja SR“.
- Nemyslím si, že „miesto krajinného plánovania v systéme environmentálnej politiky je pomerne jednoznačné – ide o konkrétny nástroj ...“ Skôr ide o veľmi rôznorodé zaradenie krajinného plánovania do environmentálnej politiky, rôznu pôsobnosť a záväznosť v rôznych štátoch. V SR je jednoznačné len zaradenie krajinnokoekologického plánovania do systému územného plánovania. Krajinné plánovanie u nás v systéme neexistuje, aj keď by sme si to želali.
- Ako autor vlastne chápe krajinné plánovanie? V práci sa s týmto pojmom pomerne voľne narába. Je to strešný pojem – quasi priestorový plán, alebo „krajinný plán“ v úzkom slova zmysle? Za druhy krajinného plánovania autor považuje územné plánovanie, odvetvové plánovania. Je krajinnokoekologický plán krajinným plánom?
- Krajinný plán versus krajinnokoekologický plán: nie je to to isté. Žiaľ, vo väčšine prípadov v zahraničí (najmä v západných krajinách) a najmä po prijatí EDoK pomaly aj u nás sa krajinné plánovanie zameriava skôr na zachovanie tzv. hodnôt krajiny, nie funkčné členenie na základe regulatívov vyplývajúcich z vlastnosti štruktúry krajiny. Krajinný plán však nie je uzákonený. Krajínari a krajinný ekológovia nie sú vždy totožní.

- *Niektoré upresnenia ku metodike LANDEP: LANDEP je priamym pokračovaním biologického plánovania krajiny, na krajinno-ekologický plán sa premenoval v roku 1979. LANDEP nenadväzuje na prístup nazvaný „krajinná diagnóza a krajinná prognóza“ tieto boli práve reakciou geografického ústavu na LANDEP, ale neboli aplikované v praxi. LANDEP sa využíval pre HTÚP/PPÚ programovo v rámci Poľnohospodárskeho projektového ústavu*
- *V čom je na Slovensku uplatňovanie konceptu ekosystémových služieb v porovnaní s EU nedostatočné? Možno uviesť príklady (aj zo zahraničia), kde sa ekosystémové služby vyhodnotili (vypočítala ich hodnota) a reálne aj využili v plánovacích procesoch na miestnej alebo regionálnej plánovacej úrovni? Ak áno, akým spôsobom?*

3. Metódy práce

Predkladaná práca má 3 základné časti. Prvé 2 kapitoly sa venujú teoretickým otázkam environmentálnej politiky, majú charakter podrobného kritického rozboru literatúry.

Kapitola III. sa venuje teoreticko-metodickým otázkam uplatnenia princípov environmentálnej politiky cez nástroje priestorového plánovania. Kapitola IV. je súborom vybraných publikácií autora v problematikách, ktoré rozoberá v prvých 3. kapitolách.

Rozhodujúcim metodickým krokom predkladanej habilitačnej práce je výber a logické usporiadanie teoreticko-metodických tém, ako aj vyváženosť jednotlivých kapitol, aby dostatočne ilustrovali finálny zámer autora - predstaviť implementáciu vybraných, teoreticky rozoberaných nástrojov environmentálnej politiky – ktoré autor rozoberal v kapitole III. - do praxe, a to cez konkrétne projekty, na ktorých sa autor podieľal. **Tento metodický zámer autor jednoznačne naplnil.**

Najväčší objem habilitačnej práce tvoria publikované práce autora. Výber publikácií je výstižný, veľmi dobre dokumentuje rozsah aktivít autora od teoreticko-metodických článkov až po krajinno-ekologické projekty konkrétnych území. Autor zaradil na ilustráciu každej témy z kapitol III.1 až 4 po tri publikácie, resp. časti publikácií. Súčasťou tejto časti práce sú aj úvodné texty, ktoré objasňujú dôvod zaradenia publikácií do habilitačnej práce, ako aj zoznam významných publikácií autora v danej téme.

K metodike práce mám nasledovné pripomienky:

- *Keďže kapitola III. sa má podľa názvu a obsahu zaoberať už metodickým problémom konkrétnych nástrojov a koncepcií, podľa môjho názoru kapitola III.1 patrí do predchádzajúcich hlavných kapitol.*
- *(Trvalo?)-udržateľný rozvoj nemožno považovať za metódu, ani za nástroj, ani za prístup uplatnenia environmentálnej politiky. Naopak, environmentálna politika – spolu*

s hospodárskou a sociálnou politikou – sú práve tým prístupom, nástrojom uplatnenia TUR. TUR je potrebné považovať za paradigmu, za nadradený pojem nad environmentálnu politiku. Koncepcia TUR vznikla práve preto, aby sa harmonizovali hospodárske a environmentálne politiky.

4. Výsledky práce

Zo zvolenej formy a metódy spracovania predkladanej práce vyplýva, že za výsledky práce možno považovať:

a) kritický podrobný rozbor teoretických a metodických aspektov environmentálnej politiky, ako aj rozbor nástrojov na uplatnenie princípov environmentálnej politiky.

Hodnotenie tejto časti práce, vrátane pripomienok a otázok uvádzam v predchádzajúcich odstavcoch.

b) konkrétne práce autora, publikované v rôznych formách.

Keďže ide o publikované práce, zaradené na publikáciu po riadnom recenznom konaní, nepovažujem za náležité vyjadrovať sa k obsahu a kvalite jednotlivých publikácií. Celkove konštatujem, že je to veľmi dobrý výber zaujímavých a hodnotných publikácií, ktoré jednoznačne dokazujú, že autor okrem veľmi dobrého prehľadu teoreticko-metodickej základne je schopný princípy environmentálnej politiky aplikovať aj na konkrétnych príkladoch.

K tejto časti mám nasledovné pripomienky:

- *Ku kapitole IV.1.: Podľa obsahu kapitoly a priložených publikácií dávam na diskusiu, či názov kapitoly „Udržateľný rozvoj územia“ je adekvátny. Tak, ako v prípade zodpovedajúcej teoreticko-metodickej kapitoly III.1., ani v tejto kapitole sa nejedná o „územie“, ale o metódy hodnotenia a uplatnenia trvalo-udržateľného rozvoja.*
- *Ku kapitole IV.3.: Prečo rozvíjal autor alternatívne prístupy ku LANDEP a ÚSES? Čím sa líšila ekologická kvalita krajiny ako „systém všetkých podstatných abiotických, biotických, socioekonomických i komplexných vlastností ... krajinného segmentu“ od vlastností prvotnej druhotnej a terciárnej štruktúry krajiny v krajinnoekologických komplexoch a regiónoch KEK?*
- *Aké „krajínarske podklady a dokumenty“ autor spracovával pre PPÚ?*
- *Pre ÚPN Považská Bystrica bol spracovaný krajinný, alebo krajinno-ekologický plán? V roku 2003 už bol krajinno-ekologický plán súčasťou Prieskumov a rozborov v Zákone o územnom plánovaní.*

5. Závěrečné hodnotenie

Predkladaná habilitačná práca je kompaktná, vyvážená a vhodne účelovo usporiadaná. Dokazuje vysokú úroveň autora v oblasti teoreticko-metodickej základne environmentálnej politiky, ako aj v oblasti jej realizácie najmä v plánovacej praxi. Práca dokazuje, že RNDr. Peter Mederly, PhD. je vyzretou vedeckou osobnosťou, ktorá je schopná prenášať poznatky základného výskumu až do praktickej implementácie nástrojov environmentálnej politiky a nepochybne aj do pedagogickej praxe.

Všetky tieto aspekty dovoľujú vysloviť jednoznačné stanovisko, aby predložená habilitačná práca bola postúpená k obhajobe a po obhajobe práce bol RNDr. Petrovi Mederlymu, PhD. udelený titul „docent“ .

V Banskej Štiavnici, 30.6.2017
Miklós, DrSc.

Dr.h.c. prof. RNDr. László